

Soltan Myrat IV bilen Emir Kun masgaraçylygy

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Soltan Myrat IV bilen Emir Kun masgaraçylygy SOLTAN MYRAT IV BILEN EMIR KUN MASGARAÇYLYGY

Osmanlyny özüniň ata-babasy hasaplaýan jahyllar sürüsine çynym bilen nebsim agyrýar. Öňem ýazypdym, ýene gaýtalaýaryn: Kim kimi atasy, eždady, kakasy hasaplaýan bolsa hasaplabersin. Türkiň mertebesini peselden, türki adam hasabynda görmedik hanedan asla meniň ata-babam bolup bilmez. Bolany!

Munuň ýene bir tarapy bar. «Osmanlyda gomoseksualizm» atly makalamda giňişleýin durup geçipdim. Durup geçdim geçmesine, ýöne okaýanyň niresi bilen okaýanyny bilemok. Soňam ýarym-ýalpy akly bilen şindizem osmanlysöýüjilik etseler, jynym atlanýar.

Allatagala «Ýunus» süresinde «aklyny ulanmaýanlaryň üstüne hapalyk ýagdyrjagyny» aýdýar. Soňky otuz ýylyň dowamynda ýurdumyzda ýaşaýan adamlaryň başyna gelen bela-beterler hakda oýlananyňda, ýokardaky hudawy deliliň yslamyň mukaddes kitabyna boýun egendigini aýdýan giň halk köpçülikleri tarapyndan nähili üns berilýändigini görnetin görünýär.

Osmanly tagt ugrunda taryhyň iň ganly, iň wagşyýana jenaýatlaryny eden, dogry-dürs maşgala durmuşy bolmadyk, öz ogluny, doganlaryny gaşyny çytman öldürjek derejede ruhy näsag ganhorlaryň höküm süren we halyf unwanynyň bardygyna garamazdan **yslamy doly ýykan, dine hyýanat eden, yslamyň ýer bagyrtlaýan şu günki emewi wersiýasyny ösdürip rasionallykdan we ylym-bilimden daşlaşdyran, diňe şagal mesligini edip gezen meýlishalar hanedandyr.**

Men muny olary masgaralajak bolup aýdamok. Bu sap hakykat. Muňa mysal hökmünde Osmanlynyň iň gowgaly döwründe tagta oturdulan Myrat IV-niň durmuşyna göz aýlasaňam ýeterlik.

• **Myrat IV tagta oturdylýar**

Ýañam aýdyşymyz ýaly Osmanlynyň iň gowgaly döwrüni başdan geçirýän ýyllary. Bir topbak ýanyçaryň turzan topalaňynyň netijesinde Ýaş Osmanyň tagtdan düşürilip oglanlyk namysyna deglenden soň urlup-ýenjilip öldürilýär, ýerine-de Däli Mustapa getirilýär. Emma kän wagt geçmänkä onuň doly ruhy näsagdygy bilnip, ýerine 12 ýaşly Myrat IV oturdylýar.

Emma tagtyň hakyky eýesi taryhyň ikinji Hürremi hasaplanan ejesi Kösem we asly bosniýaly giýewi sadrazam Topal Rejep eken.

Kösem kem-kemden ulalyp barýan soltany kiçi we tejribesiz hasaplap, eger «haremhanadaky» aýal-gyzlar bilen bolup başlasa, aňy üýtgedip özüne garşy küşgüriler öýdýär. Şonuň üçinem ol ogly ýetişiپ ugrandan aýal-gyzlar bilen ýakyn gatnaşyk saklamagy gadagan edipdir we ýerine meý-şeraplar bilen bile täze görmegeý, ýaş «oglanlary» getirdipdir, jynsy islegini şolar bilen kanagatlandyrmagy gazanypdyr.

Şeýle şertlerde ulanan Myrat bu azgyn endigine çakdanaşa öwrenişipdir welin, mundan el çekesi gelmän tä ölýänçä dowam

etdiripdir.

Kösem indi ogly zürýatsyz ötmegin diýip, her dürli ýollar bilen onuň aýal-gyzlar bilen ýatmagyny ýola goýjak bolup urnupdyr.

Çarhypelegiň oýnuna seretseňizläň, aýal-gyz bilen bialaç ýatýan ýaly hylwat jaýyna giren Myratdan emele gelen hiç bir çaga uzak ýaşamandyr.

Göýä hudaýtarapyn gudrat bular ýaly azgynyň neberesiniň dowam etmegini islemeýän ýalydy.

Ýaş Osman

Ýigrimi ýaşlaryna gelen Myrat agasy Osmana edilenleri unutman, wagty gelende onuň aryny almaga kasam içipdi. Ýerini berkidip soltanlyk güýjüni doly eýeländen soň birinji nobatda Topal Rejebi we onuň adamlaryny öldürdýär. Soňra Däli Ybraýymdan başga ähli doganlaryny bogduryp, osmanly taryhynyň iň ganly döwrüniň başyny başlady.

Belli bir wagtlap ol bir eneden doglan dogany Däli Ybraýymy-da öldürermen bolupdyr, emma Kösem tagtyň mirasdüşersiz galjagyny aýdyp, ony raýyndan gaýtardy.

Edil şol wagtam Eýran ýörişine çykmaly boldy.

• Rewan hākimi Ýusup

Goşunyna baş bolup Rewan galasynyň öňüne gelen soltan birnäçe gezek top atyşyny edenden soň Rewanyň eýranly hākimi söweşmezden soltana boýun egýär we şäheriň açaryny tabşyrýar. Ol şobada sünni mezhebine geçirilip, Tahmasp bolan ady Ýusup edilýär.

Özi ýaly oglanbaz bolan Ýusuby sulhy alan soltan sylag hökmünde ilki Halaba hākim edip ugradýar, emma çydap bilmän 2-3 aýdan soň ony Stambula getirdýär.

Keýpi-sapa dünýäsiniň ussady bolan Ýusup derrew ýeňiňi çyzgap işe girişýär, hökümdaryň ýatsa-tursa kellesine gelmejek zowky-sapaly gijelerini gurnamak işine baş bolýar.

• Oglanlar ýörite depdere ýazlyp hasaba alnydyr

Ýusup bu işiň gözünü çykaryp ýerine ýetirip başlaýar welin, köşkdäki «oglanlar» könelşip keýp bermän başlansoň, täze oglanlar tapmaga girişýär. Ol zygiderli diýen ýaly zähmetkeş halkyň arasynda aýlanyp başlaýar. Gözüne ilen göze gelüwli, görmegeý, gelşikli, kömekçi oglanjyklary ýanyndaky «götberenleri» ýörite depdere belläpdir. Wagty-sagady gelende adam ugradyp, şol oglanjyklary soltana beripdir. Ýagdaý şeýle bir ýürekbulanjy hala gelýär welin, soňabaka Ýusubyň bazara çykanyny gören zähmetkeş halk:

– Kömekçileriňizi ýaşyryň, «Emir-Kun» ýene bazara çykypdyr – diýip, biri-birlere habar etmäge başlapdyr, şeýdip il-gün çagajyklaryny goramaga dyrjaşypdyr.

• Emir Kun sözüniň manysy näme?

Emir sözüniň manysyna-ha düşündiriş gerek däl. Ony hemmäňizem bilýäňiz.

Kun – (ýürekbulanjy sözem bolsa ýazmaly bolýas) parsça «göt» diýmek (bu söze kürtçede «qun» diýilýär.

Ýagny, stambullylar Ýusuby «patyşanyň oglan (göt) üpjünçiligine jogapkär emir» hökmünde atlandyryp tanapdyr.

• Emirgan

Emir-Kun dilden-dile geçip, wagtyň geçmegi bilen “Emirguna”, ahyrynda (biziň günlerimize çenli gelen) “Emirgan” görnüşinde aýdylmaga başlandy.

Içoglanlar

Ýusubyň edýän şeýle hyzmatlaryndan hoşal bolan patyşa oňa Bosfor bogazyny ýakalap duran tokaýlykda köşk gurduryp sowgat edipdir. Stambulda häzirki «Emirgan korusy» (koru – роџа, ýagny dynç alynýan bak-bakjalyk ýer) diýilýän ýer şol ýerdir. Mundan soň «Emirgan» sözüni eşdende ýüregiňiz bulanmasa gerek. Hernä şondan soň Urfadaky Emirganam ýykylyp aýrylýar.

Emirgan korusy

Osmanlynyň taryhçysumaklary şeýlekin masgaraçylykly ýagdaýa düşündiriş bermek üçin hamana Ýusubyň Eýrandan bir ýerden

gelen «Emir Guna ogludugy» ýalanyny toslamaga mejbur bolupdyrlar.

Emma dogruçyl taryhçylar bu hakykaty subutnamalary bilen mälim etdiler. Elbetde, ýalançylaryň demi çykmady...

Indi «Turuň, ýörüň, Emirgana gidip, çay içeliň» diýende, mazaly oýlanyp soň diýiň.

Ugur GÖRGÜLI

27.06.2016 ý. – Zugdidi. Gürjüstan. Taryhy makalalar